

พลังบวร และการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้
การท่องเที่ยวเชิงพุทธ

BORWON POWER AND BUDDHIST PRINCIPLES PRACTICE IN LEARNING CENTER
FOR BUDDHIST TOURISM MANAGEMENT*

พระครูสุตธรรมภาณี,

ประจิตร มหาหิง, สุนทร สายคำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

PhrakhruSutadhambhani,

Prajit Mahahing, Sunthon Saikam

Mahachulalongkornrajavidyalaya, Khonkaen Campus, Thailand

E-mail: Samnuan_mckukk@hotmail.com

บทคัดย่อ

ศูนย์การเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวได้ก่อกำเนิดมาเป็นเวลาหลายปี และในหลายแห่งทั่วประเทศไทย โดยมุ่งเน้นถึงความหลากหลายของสถานที่ แหล่งวัฒนธรรมและศาสนสถานซึ่งมีสิ่งดึงดูดใจและมีปัจจัยที่สนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น และพลังสำคัญที่จะช่วยส่งเสริม ผลักดัน และบริหารจัดการให้กลไกการทำงานด้านการวางแผน ประสานงานให้เกิดการบูรณาการกิจกรรมโครงการต่างๆ สู่การปฏิบัติให้แหล่งการท่องเที่ยวเป็นจุดที่สามารถแบ่งปัน สืบสานประเพณีวัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ ขยายเครือข่าย สร้างการรับรู้ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องอย่างมีหลักการและกระบวนการดำเนินงาน ในการบริหารจัดการของ 3 พลัง คือ พลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) โดยยึดหลักธรรมพุทธธรรมมาเป็นหลักสำคัญเพื่อการันตีความสำเร็จในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงพุทธ

คำสำคัญ : พลังบวร; ศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงพุทธ; หลักธรรม

Abstract

The tourist learning center was established throughout the country many years ago to concentrate on variety of locations and cultural as well as religious places which process factors that can attract and support the tourism. The most important power to enhance management planning and coordinating the activities and various project into action in order to promote the tourism to become the sharing continuing the tradition, culture and knowledge transferring, network expansion recognition and outreach by public relations information accurately, The management process by three power called BORWON (BAN,

*ได้รับบทความ: 18 พ.ย. 2563; แก้ไขบทความ: 19 ธ.ค. 2563; ตอรับตีพิมพ์: 31 ธ.ค. 2563

WAT and SCHOOL) by sticking to Buddhist Dhamma as the key pillars to guarantee the success of the management of the learning center for Buddhist tourist management.

Keywords: Borwon Power; Buddhist Tourism; Buddhist Dhamma

บทนำ

ศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยว หมายถึง การจัดการองค์ความรู้ด้านต่างๆ ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ แก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดความรู้ การอนุรักษ์สถานที่สำคัญๆ ให้อยู่คู่สังคมสืบไป ส่วนการท่องเที่ยวเชิงพุทธหมายถึงการเดินทางไปยังพุทธสถานต่างๆ เพื่อไปประกอบกิจการพุทธศาสนาตาม จุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อเดินทางไปบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ 10 อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ (1) ทานมัย ทำบุญด้วยการให้ปัน สิ่งของ (2) ศีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี (3) ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา (4) อปจายนมัย ทำบุญด้วยการประพดีอ่อนน้อม (5) เวยยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยชวนชวนรับใช้ (6) ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้ผู้อื่น (7) ปัตตานุโมทนามัย ทำบุญด้วยความยินดีในความดีของผู้อื่น (8) ธัมมัสสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้ (9) ธัมมเทศนามัย ทำบุญด้วยการ สอนธรรมให้ความรู้ (10) ทิฏฐุชุกกรรม ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

2. เพื่อเป็นการเดินทางไปยังพุทธศาสนสถานต่างๆ เพื่อนมัสการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และปฏิบัติ ธรรม

3. เพื่อเป็นการเดินทางไปจาริกบุญเข้าร่วมศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่างๆ ณ พุทธศาสนสถาน เช่น งานวันวิสาขบูชา มาฆบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา งานกฐิน งานผ้าป่า (ภัทรสุภา สีสานภาพรรณ, 2551: 25)

แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานได้แก่ อาคาร เช่น ศาสนสถานที่มีประดิษฐานที่ประดิษฐานรูป เคารพทางพระพุทธศาสนา วัด เจดีย์ พระธาตุ ปราสาท ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานที่ปฏิบัติธรรม ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นต้น

การนำ “บวร” บ้าน-วัด-โรงเรียน ซึ่งเป็นสามองค์หลักในชุมชนเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้าง ชุมชนให้เข้มแข็งโดยทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนา ตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาของชุมชนซึ่งต่างมีบทบาท สำคัญต่อการพัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรม โดยโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของ สังคม ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ขณะเดียวกันชุมชนก็มีบทบาทและความสำคัญต่อการ จัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งในแง่ของการเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของสังคม และวัดก็มีบทบาทหน้าที่ให้การอบรมกล่อมเกลาสมาชิกในชุมชน ดังนั้น บ้าน-วัด-โรงเรียน จึงเป็นองค์กรใน

พื้นที่ ที่มีความสำคัญที่ได้ร่วมพัฒนาคนไทย โดยการนำหลักธรรมที่ควรนำมาปฏิบัติให้คนไทยคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สร้างมโนสำนึกความดีงาม มีจรรยาบรรณ พัฒนาความเป็นไปตามวัยสามารถอยู่ในสังคม และ ประกอบสัมมาชีพอย่างเป็นสุขและยั่งยืน (จิรัชญา มณีเนตร, 2551: 12)

ศูนย์การเรียนรู้การทอเกี่ยว

ศูนย์การเรียนรู้การทอเกี่ยวในประเทศไทยได้ถูกจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์ต่อประชาชน อาจจะเป็นผลของการสืบเนื่องจากเหตุการณ์ ธรณีพิบัติภัยสึนามิ (Tsunami) เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ที่จังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพังงา การทอเกี่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้รับเงินบริจาคจากชาวไทย และชาวต่างประเทศจำนวนหนึ่ง จึงได้มอบเงินดังกล่าวเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ประสบพิบัติภัย และ เพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการทอเกี่ยวแบบยั่งยืนและเป็นการฟื้นฟูสถานที่ที่ทอเกี่ยวตรงนี้ที่ประสบภัยพิบัติ ดังกล่าวได้กลับคืนมาดังเดิมและให้ยั่งยืนยิ่งขึ้น ททท. จึงได้ร่วมมือกันกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) กระทรวงมหาดไทย จัดตั้ง ‘ศูนย์การเรียนรู้ด้านการทอเกี่ยว’ ขึ้นในโรงเรียนที่ได้รับผลกระทบจากธรณี พิบัติภัยดังกล่าว จำนวน 3 แห่ง คือ โรงเรียนเทศบาล 2 (คลองจิหลาด) จังหวัดกระบี่ โรงเรียนเทศบาลบ้าน ย่านยาว จังหวัดพังงา และโรงเรียนเทศบาลปลุกปัญญา ในพระอุปถัมภ์ฯ จังหวัดภูเก็ต พร้อมทั้งได้มอบหมาย ให้อาจารย์ของโรงเรียนทั้งสามแห่งร่วมกันร่างหลักสูตรการเรียนรู้ด้านการทอเกี่ยวโดยให้สอดคล้องกับสภาพ สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้สอน นักเรียน และต่อมาได้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านการทอเกี่ยวไปแต่ละภาคในประเทศไทยโดยใช้หลักการ เดียวกันนี้ทำให้ในปัจจุบันมีการจัดตั้ง ‘ศูนย์การเรียนรู้ด้านการทอเกี่ยว’ แล้ว จำนวน 84 แห่งทั่วประเทศ เพื่อเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหลังจากนั้น ททท. พิจารณาเห็นว่าศูนย์การ เรียนรู้ฯ จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในด้านองค์ความรู้สำหรับเยาวชน และอาจารย์ที่รับผิดชอบ รวมทั้งควรสนับสนุนให้เยาวชนที่ผ่านการเรียนการสอนของศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้นำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดทาง การศึกษาและสร้างงาน สร้างอาชีพด้านอุตสาหกรรมทอเกี่ยวในท้องถิ่น (การทอเกี่ยวแห่งประเทศไทย, 2558)

โดยวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านการทอเกี่ยว มี 3 ประการ

1. เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 84 และ 80 พรรษา ตามลำดับ
2. เพื่อปลูกฝังเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกที่ดีในเรื่องของการทอเกี่ยววิถีชีวิต และ ศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่

3. เพื่อเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่าง ททท. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียนและชุมชน เจ้าของพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อม และมีประสิทธิภาพสูงสุด

4. เพื่อสร้างเครือข่ายและบูรณาการการจัดการศึกษาด้านการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่าง ททท. และ สอ.

ปัจจัยการท่องเที่ยว

ปัจจัยของการท่องเที่ยวแบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง สิ่งที่สามารถดึงดูดหรือโน้มน้าว ให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวจะต้องไปเยือน จะต้องเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ในแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดที่เป็นสิ่งดึงดูดใจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1.1 สิ่งดึงดูดใจที่ทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้มา (Natural Attraction Factors) คือ ความงามธรรมชาติที่สามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปเที่ยวในพื้นที่นั้น เช่น หาดทรายที่สวยงาม สภาพป่า และชีวิตสัตว์ป่า เป็นต้น

1.2 สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Historical and Attraction Factors) เป็นที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้วสามารถดึงดูดใจให้มนุษย์ไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัด วัง เมืองโบราณ เป็นต้น วิถีชีวิตจาก การกระทำของคน เช่น ตลาดน้ำ ก็เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์ทำให้เกิดขึ้นมา รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่คนเราสร้างขึ้นมา เช่น การแข่งขันกีฬา การแสดง การจัดเทศกาล เช่น งานเทศกาลอาหาร งานเทศกาลผลไม้ เป็นต้น

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างสะดวกสบายที่สำคัญมากที่สุด

3. การเข้าถึงได้ (Accessibility) หมายถึง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้ คือ ต้องมีการ คมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นอย่างสะดวก (นิคม จารุมณี, 2536: 44)

การท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่องค์ประกอบหลัก 3 ด้าน คือ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource) บริการท่องเที่ยว (Tourism Service) และ การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market of Tourist) แต่องค์ประกอบย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวถือว่าเป็นธุรกิจที่นำรายได้เข้ามาพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก เป็นนโยบายด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นนโยบายหลักอันหนึ่งในการพัฒนาประเทศ จึงมีหลายภาคส่วนที่ต้องให้ความร่วมมือกันดังนี้

1. นักท่องเที่ยว คือ ผู้ที่ลงทุนเงินเวลาเพื่อแสวงหาสินค้าและบริการ ตลอดจน ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

2. ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว เช่น ที่พักแรม แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมต่างๆ ผู้ประกอบการลงทุนทำธุรกิจดังกล่าวโดยมีเป้าหมายที่จะเสนอสินค้าและบริการที่มี คุณภาพให้นักท่องเที่ยว โดยมุ่งสร้างกำไรจากธุรกิจ

3. ภาครัฐ หมายถึง รัฐบาลของประเทศที่รองรับซึ่งต้องการดึงดูดนักท่องเที่ยวมาสู่ จุดหมายปลายทาง เพื่อที่จะใช้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างเงินและสร้างงานในการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศ

4. ภาคประชาชน ได้แก่ ชุมชนที่เกิดจากการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์จะเสนอแหล่ง ท่องเที่ยวและบริการแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม เพื่อก่อให้เกิดการกระจาย รายได้และพัฒนา เศรษฐกิจท้องถิ่น

ปัจจัยที่สนับสนุนให้มีการท่องเที่ยว มีดังนี้

1. การเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต คือ การที่คนเริ่มประหยัดเงินส่วนหนึ่ง เพื่อนำมาใช้ เพื่อการท่องเที่ยวพักผ่อน

2. รายได้ของครอบครัวเพิ่มขึ้น ทำให้ เกิดตลาดใหม่ขึ้น โดยเฉพาะตลาดการท่องเที่ยว

3. การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แม้ว่าเศรษฐกิจโลกตกอยู่ในภาวะเจริญเติบโตทรง ตัวหรือทรุดตัว เป็นบางครั้งสลับกันไป แต่รายได้ประสิทธิภาพในการผลิตก็สูงขึ้น

4. ค่าใช้จ่ายในการเดินทางลดลง โดยเฉพาะค่าโดยสารเครื่องบิน ทำให้คน ระดับกลางสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ระยะทางไกลๆ

5. อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากประเทศที่มีเงินสกุลแข็งจะ เดินทางไปท่องเที่ยวยังประเทศที่มีเงินสกุลอ่อนกว่า

6. สภาพแวดล้อมทางการเมืองและรัฐบาล เมื่อสภาพแวดล้อมทางการเมืองสงบ เรียบร้อยไม่มีปัญหาใดๆ การท่องเที่ยวก็จะเกิดขึ้น (วินิจ วีรยางกูร, 2532: 32-33)

แนวคิด ทฤษฎีพลังบรร

การบริหารและการพัฒนาต้องอาศัยคนในสังคมหรือชุมชนทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือกันจึงจะทำให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวร โดยเริ่มจากรากหญ้าของสังคมขึ้นมา องค์กรหลักในการพัฒนาของชุมชนที่

สำคัญมี 3 องค์ได้แก่ องค์ที่ 1 คือ หมู่บ้าน ซึ่งหมายเอาประชาชนทุกคนเพราะเป็นเป้าหมายของการพัฒนา องค์ที่ 2 คือ โรงเรียน ซึ่งเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนให้เด็ก ๆ ในชุมชนได้รับการเรียนรู้ให้เกิดปัญญา เพราะการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้คนในชุมชนจะต้องมีความรู้ องค์ที่ 3 คือ วัด เป็นองค์ที่จะช่วยอบรมสั่งสอนให้คนมีคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะวัฒนธรรมประเพณี อันเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจของคนในสังคมให้มีความรัก ความสามัคคี รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม ดังนั้นจึงเกิดทฤษฎีพลังบวรขึ้นมาเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนโดยตรง

ความหมายและขอบเขตการดำเนินงานของบวร (บ้าน วัด โรงเรียน)

แนวทางสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญที่ต้องมีการสื่อสารให้เข้าใจตรงกันในการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง พอสังเขป ดังนี้

บวร “บ” แทนความหมายด้วยคำว่า “บ้าน” ซึ่งหมายถึงที่พักอาศัย หรือครอบครัว บ้านให้ความรัก ความอบอุ่นความผูกพันแม้จะเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุดในโครงสร้างของสังคม แต่เป็นจุดเริ่มต้นของสังคมใหญ่ๆ เป็นพื้นที่ของชิ้นเล็กที่มีความหมายสำคัญมาก ทั้งนี้บ้านในที่นี้หมายรวมถึงถึงหมู่บ้าน หรือชุมชนต่างๆ ด้วย ผู้นำที่เป็นพลังบวร ที่มาจากบ้าน เช่น ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้สูงอายุ สตรี เด็กเยาวชน ประชาชนชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

“ว” แทนความหมายด้วยคำว่า “วัด” วัดเปรียบเสมือนศูนย์กลางของจิตใจของคนไทยมาตั้งแต่อดีต เป็นสถาบันยึดเหนี่ยวจิตใจ อบรมสั่งสอนคนในชุมชนรอบๆ วัดให้ประพฤติถูกทำนองคลองธรรม วัดนอกจากจะเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของสงฆ์แล้ว สำหรับชาวบ้านยังเป็นสถานที่ให้คนในชุมชนพบปะกัน ใครเดือดร้อนร้อนใจก็มาปรึกษา กัน กลับจากวัดก็ได้คำสอนดีๆ กลับไปมากมาย อย่างที่ทราบกันดีว่าประเทศไทยเป็นประเทศเสรีภาพในการนับถือศาสนา ซึ่งทุกศาสนาล้วนมีหลักคำสอนที่ดี สอนให้คนประพฤติปฏิบัติดี

“ร” แทนความหมายด้วยคำว่า “โรงเรียน” โรงเรียนคือสถานที่ที่ให้ความรู้อย่างมีแบบแผนสำหรับเยาวชนซึ่งจะโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ภาระของโรงเรียนอาจดูหนักอึ้งในปัจจุบัน เนื่องจากโรงเรียนต้องดูแลเหล่าลูกศิษย์เหมือนลูกหลานของตน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่เพื่อให้บริการแก่ประชาชนเพื่อให้อบรมคน ทั้งนี้ “ร” ในที่นี้หมายถึงรวมถึงภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่ด้วย ผู้นำที่เป็นตัวแทนพลังบวร ที่มาจากโรงเรียนและหน่วยงานภาครัฐ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้กำกับสถานีตำรวจ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (กระทรวงวัฒนธรรม, 2562: 2-3)

การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร

เพื่อให้พลัง “บวร” เป็นกลไกการทำงานที่สำคัญของชุมชน มีบทบาทเป็นแกนนำ วางแผนประสานงาน ให้เกิดการบูรณาการกิจกรรมโครงการต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐที่นำนโยบายสู่การปฏิบัติในพื้นที่ กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์เกิดความรักสามัคคี ปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมไทยที่สั่งสมมาพัฒนาคุณภาพชีวิต เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น คนในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้ เกิดการรวมตัว รวมกลุ่มช่วยเหลือแบ่งปัน สืบสาน ประเพณีศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ ขยายเครือข่าย เป็นแหล่งกระจายข้อมูลข่าวสาร สร้างการรับรู้ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง โดยมีหลักการและกระบวนการดำเนินงาน (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2561: 34)

หลักธรรมที่นำมาปฏิบัติในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้การทอเที่ยวเชิงพุทธ โดยพลังบวร

1. หลักสัปปายะ 7

สัปปายะ หมายถึง อาวาสหรือการอยู่ป่าที่ไม่มีเสียงรบกวนเหมือนอยู่ในบ้าน ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้ให้ความหมายของสัปปายะไว้ว่า คือ ธรรมอันเป็นที่สบาย เกื้อกูลหรือเหมาะสมแก่การปฏิบัติกรรมฐานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้จิตเป็นสมาธิได้ง่าย

สรุปได้ว่า สัปปายะในพระพุทธศาสนาจึงหมายถึง สถานที่ และบุคคลซึ่งเป็นที่สบายที่เหมาะสมกัน สิ่งที่เกิดขึ้น ช่วย ช่วยสนับสนุนให้การบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดีช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย

ดังนั้น สัปปายะจึงมีความจำเป็นสำหรับการปฏิบัติธรรมเฉพาะเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติจะเป็นเหตุเกื้อกูลให้การปฏิบัติธรรมมีความก้าวหน้าและดำเนินไปด้วยดี สัปปายะแต่ละอย่างมีองค์ประกอบดังนี้

1. อาวาสสัปปายะ เป็นที่อยู่ คือมีความปลอดภัยอันเหมาะสม คือ มีความปลอดภัย ไม่พลุกพล่านจอแจ บางแห่งเรียกเสนาสัปปายะ

อาวาสสัปปายะ จึงมีความสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งผู้ฝึกจิตจะต้องคำนึงถึงให้มากเพราะถ้าได้ที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะสถานที่ฝึกจิตไม่เหมาะสม ไม่ดี จิตสงบได้ยาก แต่ถ้าเป็นสถานที่เหมาะสม เช่น สถานที่เงียบสงบ ในป่าหรือ โคนต้นไม้ในที่ที่ไม่มีคนพลุกพล่านหรือสัญจรไปมาจิตสงบได้ง่าย

2. โคจรสัปปายะ หมายถึง สถานที่ที่เกี่ยวไปของภิกษุ คือหมู่บ้านสำหรับไปบิณฑบาตแห่งใดมีด้านทิศเหนือหรือด้านทิศใต้ 1 มีอยู่ในที่ไม่ห่างไกลมากนัก คือภายในระยะห่างหนึ่งโกสะครั้ง ประมาณพันชั่วคันธนู หรือ 2 กิโลเมตร 1 มีภิกษาหารบริบูรณ์หาได้สะดวก 1 หมู่บ้านเช่นนั้นชื่อว่าหมู่บ้านบิณฑบาตเป็นที่สบายอย่างตรงข้ามกับชื่อหมู่บ้านบิณฑบาตไม่เป็นที่สบาย

ดังนั้น โคจรสัปปายะ จึงมีความสำคัญว่าหากพระสงฆ์เกี่ยวไปบิณฑบาตในสถานที่ใดในทิศใด จิตไม่วุ่นวาย ไม่ฟุ้งซ่าน สถานที่ที่เกี่ยวไปบิณฑบาตนั้นจัดเป็น สัปปายะ แต่ถ้าเกี่ยวไปบิณฑบาตในสถานที่ใด ในทิศใด จิตวุ่นวาย ฟุ้งซ่าน ไม่อาจสงบได้ โคจรเช่นนั้นจัดเป็น อสัปปายะ คือไม่เหมาะไม่สบายสำหรับบรรพชิตรูปนั้น

3. ภัตตสัปปายะ หมายถึง ถ้อยคำที่มีแต่ชักจูงให้เกิดความพากเพียรในการปฏิบัติ เป็นถ้อยคำที่มีสาระ มีคติ เป็นไปเพื่อการขุดเกลากิเลส เป็นถ้อยคำที่ประกอบด้วยธรรมและถ้อยคำที่ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจ ผิดเกิดความสงสัยในสิ่งต่างๆ โดยไม่จำเป็นอย่างนี้จึงเรียกว่า ภัตตสัปปายะ หรือ เรียกอีกนัยหนึ่งว่า กถาสัปปายะ

ภัตตสัปปายะ จึงมีความสำคัญเพราะว่า เรื่องที่นำมาพูดบางอย่างทำให้จิตใจฟุ้งซ่านได้ จึงควรพูดเรื่องที่ส่งเสริมคุณความดี เช่น พูดถึงศีลเช่นนี้เป็นสัปปายะต่อการบำเพ็ญสมาธิ

4. บุคคลสัปปายะ หมายถึง บุคคล กล่าวคือบุคคล 4 จำพวกได้แก่ 1) อุคฆฏัตถุญญ ผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลัน 2) วิปจิตถุญญ ผู้รู้เข้าใจต่อเมื่อท่านขยายความ 3) เนยยะ ผู้ที่พอจะแนะนำต่อไปด้วย 4) ปทปรมะ ผู้ได้แค่ตัวบท คือถ้อยคำเป็นอย่างยิ่งไม่อาจเข้าใจความหมาย ซึ่งพระอรธจารย์เปรียบบุคคล 4 จำพวกนี้กับบัว 4 เหล่าตามลำดับ คือ 1. ดอกบัวที่ตั้งขึ้นพ้นน้ำ รอสัมผัสกับแสงอาทิตย์ก็จะบานในวันนี้ 2. ดอกบัวที่ตั้งอยู่เสมอน้ำ จักบานในวันพรุ่งนี้ 3. ดอกบัวที่ยังอยู่ในน้ำ ยังไม่โผล่พ้นน้ำจักบานในวันต่อๆ ไป 4. ดอกบัวจมอยู่ในน้ำที่กลายเป็นผักกาดแห่งปลาและเต่า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 182)

บุคคลจึงมีความสำคัญมากทั้งบุคคลที่อยู่ด้วยกัน หรือบุคคลที่เข้าไปฝึกจิตหรือเข้าไปคบหาสมาคมด้วย หากว่าได้บุคคลที่มีคุณธรรม ประพฤติมั่นคงในศีล มีจิตใจมั่นคง พูดและนำแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นบัณฑิต เมื่อเข้าใกล้หรือคบหาบุคคลเหล่านี้ ใจย่อมไม่ฟุ้งซ่านและสงบได้ง่าย

5. โภชนสัปปายะ โภชนะ หมายถึง อาหาร หมายความว่า อาหารที่มีรสหวาน ย่อมเป็นที่สบายสำหรับบุคคล ที่มีรสเปรี้ยวย่อมเป็นที่สบายแก่คนบางคน เพราะฉะนั้นเมื่อผู้ศึกษาปฏิบัติธรรมส้องเสพอาหารชนิดใด มีความผาสุกสบายหรือจิตที่ยังไม่ตั้งมั่นย่อมตั้งมั่น หรือ จิตที่ตั้งมั่นแล้วย่อมมั่นคงยิ่งขึ้น อาหารชนิดนั้นชื่อว่าเป็นที่สบาย ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตโภชนาหารต่างๆ และวิธีการจัดทำให้เหมาะสม

6. อุตฺตสัปปายะ อุตฺต หมายถึงอากาศ หรือฤดูที่สบาย ฤดูที่สบายนี้ต้องเกี่ยวข้องกับเสนาสนะ หรืออาวาสนั้นด้วย เพราะอาวาสบางแห่งในบางฤดูสบาย บางฤดูมิสบาย ฉะนั้นนักปฏิบัติจึงควรออกหาเสนาสนะอันเป็นที่วิเวกตามฤดูกาลแห่งตนๆ

7. อิริยาปถสัปบายะ อิริยาปถ หมายถึง การเคลื่อนไหวของร่างกาย อิริยาปถ 4 คือ เดิน ยืน นั่ง นอน ในทางพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า อิริยาปถอันเหมาะสมแก่การเจริญภาวนานั้นทรงชี้ให้เห็นว่าในอิริยาปถของบางคน มีอิริยาปถเดิมเป็นที่สบายๆ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551)

2. หลักไตรสิกขา สะอาด สงบ สว่าง (อ้างอิง)

วัดในปัจจุบันมีความหลากหลายด้วยรูปแบบ ทั้งขนาด ประเภท พื้นที่ ฐานะและการจัดกิจกรรมต่างๆ วัดบางวัดมีขนาดใหญ่ บางวัดมีขนาดปานกลาง บางวัดเป็นพระอารามหลวง บางวัดก็เป็นวัดราษฎร์ บางวัดตั้งอยู่ในชนบทแต่บางวัดก็ตั้งอยู่ในเมืองมีความเจริญทางวัตถุมาก อย่างไรก็ตามวัดจะดำรงไว้ซึ่งความเป็นวัดได้อย่างถูกต้อง และรักษาความเป็นวัดได้ จะต้องอาศัยหลักการของพุทธศาสนา ความเป็นวัดนั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ 3 ประการ คือ

1. สะอาด ด้วยหลักการของพุทธศาสนา คือ อธิศีลสิกขา (ศีล)
2. สงบ ด้วยหลักการของพุทธศาสนา คือ อธิจิตตสิกขา (สมาธิ)
3. สว่าง ด้วยหลักการของพุทธศาสนา คือ อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) (อง.ทก. 20/89/317) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

วัดประกอบด้วยถาวรวัตถุเสนาสนะต่างๆ ได้แก่ อุโบสถ กุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญ หอระฆัง หอทำวัตรสวดมนต์ เจดีย์และถาวรวัตถุเหล่านี้จัดว่าเป็นศาสนสถานในทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสมบัติของชาวพุทธ โดยส่วนรวม การทำนุบำรุงรักษาและดูแลถาวรวัตถุทางพุทธสถานต่างๆ ก็เป็นหน้าที่ของชาวพุทธด้วย แนวทางการปลูกจิตสำนึกในด้านการบำรุงรักษาวัดและพุทธสถานให้เกิดประโยชน์โดย

1. สร้างความรู้สึกสำนึกแก่ชุมชนในท้องถิ่นว่าวัดเป็นของตน มีความรู้สึกหวงแหน รักและช่วยกันดูแลรักษา
2. สร้างสภาพวัดและเสนาสนะถาวรวัตถุต่างๆ ให้มีความหมาย เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร ที่บวชเรียนศึกษา
3. ศึกษาปฏิบัติธรรม เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้าน เป็นที่ที่ชาวบ้านนั้นได้เข้ามาหาความสงบทางกายและใจ เป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของชาวบ้าน
4. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดต้องสะอาดร่มรื่นมีการจัดกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความต้องการเข้าวัดเพื่อบำเพ็ญกุศล ศึกษาพระธรรมวินัยและหลักพระพุทธศาสนา ประชาชนจะได้เห็นคุณค่าและเข้าวัดมากขึ้น
5. สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดควรเป็นแกนนำของประชาชนในท้องถิ่นในการติดต่อหน่วยงานอื่นๆ การจัดกิจกรรมเพื่อการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งควรใช้วัดเป็นศูนย์กลาง

6. ให้เกิดการยอมรับตลอดไปว่า วัดกับชุมชนนั้นๆ เป็นหน่วยเดียวกัน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ดังนั้น ประชาชนควรได้ร่วมมือกันพัฒนาสภาพวัดให้เกิดศรัทธาทางรูปธรรมซึ่งได้แก่อาคารเสนาสนะ มีเอกลักษณ์ของการเป็นวัดอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

3. หลักการบริหารธรรม

อปริยานิยธรรม แปลว่า ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว 7 ประการ เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวมหรือหลักปฏิบัติหน้าที่นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะเป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม ความสามัคคีของหมู่คณะและการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ผู้ปฏิบัติธรรมนี้จะไปเพื่อความเจริญทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฝ่ายประชาชน (ที.ม.10/133-134-78) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนี้

3.1 ฝ่ายพระสงฆ์

1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่ เช่น การทำอุโบสถ สังฆกรรม

2) พร้อมเพรียงกันประชุม การประชุมเป็นกิจของสงฆ์ที่ต้องทำการประชุมเพื่อที่จะให้สงฆ์ทุกรูปยอมรับซึ่งกันและกัน เพื่อความสามัคคีก็ต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกัน และร่วมปรึกษาหารือในทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางวัด

3) พระสงฆ์จะไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติขึ้น ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ถือว่าสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติร่วมกัน

4) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่และประชาชนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและไม่เกิดปัญหาในองค์กร

5) ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น เพราะพระสงฆ์ตัดแล้วซึ่งกิเลสต้นหาคความอยากมีอยากได้จะต้องไม่เกิดขึ้น จึงจะเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไป

6) ยินดีในเสนาสนะอันควร คือ พระสงฆ์ต้องมีชีวิตที่เรียบง่าย มุ่งแสวงหาธรรมเพื่อเผยแพร่ให้กับผู้อื่น

7) ตั้งอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณร เป็นผู้มืศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสของให้มาที่มาแล้วของให้เป็นสุข คือ พระสงฆ์ต้องใจกว้างยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่และมีความปรารถนาดีต่อสมาชิกเก่าเพื่อสังคมสงฆ์ได้ไม่เกิดความเสื่อม

3.2 ฝ่ายประชาชน

1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์เพราะการอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันของคนในสังคมจะต้องมีการพบปะ ประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ถือว่าทุก

คนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ และจะได้ช่วยกันขับเคลื่อนกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

2) พร้อมเพรียงกันประชุม และทำกิจกรรมที่ควรทำเพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่รวมกัน

3) ทุกคนจะต้องบัญญัติและไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของตนเองหรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง

4) เคารพนับถือผู้ใหญ่การเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ หรือผู้รู้และเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น

5) ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี ไม่ใช้วาจาข่มขู่เมื่อสตรีแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่คงไว้และในสิ่งที่ต้องพัฒนา บุรุษควรให้เกียรติให้การยกย่อง ปกป้องกันไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแกต่างก็ให้เกียรติซึ่งกันและกัน

6) สักการะเคารพเจดีย์ เป็นการให้ความเคารพและร่วมกันปกป้องรักษาปูชนียสถานสำคัญในศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในสังคมและหมู่คณะ ซึ่งเป็นความเชื่อของคนในสังคมนั้นๆ ได้สร้างความสัมพันธ์ถ่ายทอดต่อกันมาจนเป็นวัฒนธรรมในกลุ่มของคนในพื้นที่

7) ในการทำบุญและดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่ คัมภีร์บรรพชาผู้ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปเป็นการอุปการะรักษาให้คงอยู่ของเหล่าพุทธศาสนิกชนซึ่งประกอบไปด้วยบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2536: 32)

4. หลักชีวิตกับธรรมชาติ

พระพุทธศาสนาเกิดในท่ามกลางและพระรัตนตรัยที่เป็นหลักของการเคารพแล้วแต่เกิดในธรรมชาติเช่นกัน ดังนั้นพระพุทธศาสนากับธรรมชาติจึงมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่เริ่มแรก ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งธรรมและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติจนสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดับทุกข์ของพระองค์เองได้ ชีวิตที่ดีในแนวคิดพระพุทธศาสนา คือ ชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับสังคมและธรรมชาติ จึงแบ่งแนวคิดกับธรรมชาติทางพระพุทธศาสนาไว้ 3 ประการ คือ

1) ธรรมชาติเป็นสิ่งที่รื่นรมย์ ธรรมชาติทำให้มองเห็นและชื่นชมกับความงามซึ่งวัด แปลว่า สถานที่ที่มาแล้วเกิดความยินดีหรือสถานที่รื่นรมย์เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม และอีกคำหนึ่งคือคำว่า วน หมายถึง ป่า จึงมีผู้ตั้งชื่อ วัดเป็น วนาราม เวฬุวนาราม เป็นต้น คือวัดมีความรื่นรมย์ ร่มรื่น เงียบ สงัด เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร

2) สรรพสิ่งเป็นเพื่อนร่วมกฎธรรมชาติกับมนุษย์ มนุษย์จะต้องมีเมตตาไมตรีจิตต่อทุกสิ่งโดยหลักคำสอนที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ คือ หลักไตรลักษณ์ที่มุ่งสอนให้คนเข้าใจหลักแห่งความจริงที่ว่า ทุกสิ่งอยู่กับธรรมชาติ 3 ประการคือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

3) ธรรมชาติที่มีคุณค่าเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิตของมนุษย์หลักการนี้มุ่งให้มนุษย์มีจิตสำนึกในคุณค่าของธรรมชาติและถือประโยชน์จากธรรมชาติอย่างถูกต้องเหมาะสม ตามนิสสัย 4 ของพระสงฆ์ที่มุ่งให้พระสงฆ์บิณฑบาตเลี้ยงชีพตนอยู่ตามโคนต้นไม้ นุ่งห่มผ้าบังสุกุลและฉันยาตองด้วยน้ำมูตรเน่า

5. หลักจริยธรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ

วัดจะต้อง ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในสังคมของวัด ดังนี้

1) ปธาน คือ ความเพียร 4 อย่าง ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (อง.จตุกก. 21/14/24) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

(1) สังวรปธาน ระวังการป้องกันไม่ให้มลพิษและความเสื่อมโทรมเกิดขึ้น

(2) ปหานปธาน ทำลายมลพิษและกำจัดความเสื่อมโทรมที่มีอยู่แล้วให้หมดไป

(3) ภาวนापธาน สร้างและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้เกิดขึ้น

(4) อนุรักษนาปธาน บำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดีอยู่แล้วไม่ให้เสื่อมโทรม (พระธรรมปิฎก

(ป.อ. ปยุตโต), 2543: 91)

ความเพียร 4 อย่างนี้ หากมีการดูแลเอาใจใส่สิ่งแวดล้อมของวัดแล้วย่อมทำให้วัด สะอาด สว่าง และสงบ

2) ความไม่เบียดเบียน

อพยพขจัด สุกฺ โลเก ความไม่เบียดเบียนกันเป็นสุขในโลก สิ่งใดที่เราไม่ประสงค์ผู้อื่นไม่พึงประสงค์ เช่น การทิ้งน้ำเสียลงในคลอง การทิ้งขยะไม่เป็นที่ทำให้มีกลิ่นเหม็นไปทั่ว ย่อมทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

3) ความเมตตากรุณา

มาตา ยถา นิยํ ปุตฺตํ อายุสา เอกปุตฺตมนฺรูกฺขเ อวมปิ สพฺพภูเตสุ มานสมภาวเย อปริมาณํ เมตตยจฺจ สพฺพโลกสฺมี มานสมภาวเย อปริมาณํ แปลว่า มารดาถนอมลูกคนเดียวผู้เกิดในตนด้วยย่อมพร่ำชีวิตได้ฉันใด พึงเจริญเมตตาในใจ มีประมาณในสัตว์ทั้งปวงฉันนั้น

6. หลักอรรถ 3

การจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามวิธีการสังคมสงเคราะห์ตามแนวพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการจัดที่เป็นไปตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าตามหลักของอรรถ 3 ประกอบด้วย

(1) ทัศนธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ส่วนตน เป็นวิธีการจัดสิ่งแวดล้อมให้มีความสะอาดสะดวกและสงบ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรมภายในวัด

(2) สัมปราชัยิกัตถะ คือ ประโยชน์ส่วนรวมหรือเพื่อผู้อื่น เป็นวิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม เพื่อให้ประโยชน์แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมความงามของโบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยมี

คนในชุมชนได้มีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ และร่วมกันวางแผนในการจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรมภายในวัดให้ดีขึ้นในอนาคต

(3) ประมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด เพื่อบรรลุมรรค ผล และนิพพานเป็นวิธีการจัดการสิ่งแวดล้อมพุทธศิลปกรรม ให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติธรรม คือสถานที่สงบ ปราศจากเสียง เป็นประโยชน์ด้านจิตใจเป็น การดับทุกข์ทางใจ และ ดับปัญหาทางกาย (พระวิสุทธี ฐิตวิสุทโธ และคณะ, 2549)

บทสรุป

การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายตระหนัก และให้ความสำคัญ มาก เพราะปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง และมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ ไทย ดังนั้นความจำเป็นที่แหล่งท่องเที่ยวต้องมีการพัฒนา การบริหารจัดการให้สอดคล้องต่อการบริการ เจริญเติบโตดังกล่าว

ความร่วมมือของพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นสิ่งสำคัญในการร่วมกันพัฒนาแนวทาง การจัดการ ชีตความสามารถ การพัฒนาอัตลักษณ์การท่องเที่ยวให้ชัดเจน โดยเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถาน เช่น วัดที่มีสถาปัตยกรรม ประติมากรรม โบสถ์ วิหาร และเสนาสนะสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่วิจิตรงดงาม ทั้งมีการ ผสมผสานกับหลักธรรมคำสอน และประวัติเล่าเรื่องราวต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า การท่องเที่ยว เชิงพุทธ (Buddhist Tourism)

บทความนี้ได้นำเสนอหลักธรรมที่ควรนำมาปฏิบัติในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยว เชิงพุทธโดยพลังบวร 6 ประเด็นอันได้แก่ หลักสัปปายะ 7, หลักไตรสิกขา 3 สะอาด สงบ สว่าง, หลักอุปรี หานียธรรม, หลักชีวิตกับธรรมชาติ, หลักจริยธรรมอนุรักษธรรมชาติ และ หลักอัตถะ 3

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2561). *กระบวนการดำเนินงานชุมชนคุณธรรมขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ประจำปี 2561*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). *แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของ ชุมชน คุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม,
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2558). *ศูนย์การเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยว (Tourism Learning Center) : TAT Review 2558-2560*. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2563. จาก <http://www.etatjournal.com/web/menu-read-tat/menu-2015/menu-42015/681-42015-tourism-learning-center>.
- ฐิตวิสุทโธ มณีเนตร. (2551). *การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เอกสารประกอบการสอนวิชาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- นิคม จารุมณี. (2536). *การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิสุทธิ ฐิตวิสุทโธ และคณะ, (2549). *การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเพื่อการส่งเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในจังหวัดเชียงใหม่*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัทร์สุภา ลีลานภาพรรณ. (2551). *การท่องเที่ยวเชิงพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร*. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วินิจ วีรยางกูร. (2532). *การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. ม.ป.ท.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2536). *ข้อมูลเพิ่มเติมจากวาระสุดท้ายของพระพุทธเจ้า*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.